03/02/2022

Αρχιμ. Αμφιλοχίου Μήλτου: Ποιμαντική στον καιρό της πανδημίας

/ Γνώμες

Εισήγηση Αρχιμανδρίτη Αμφιλοχίου Μήλτου στην Δ΄ Ιερατική Σύναξη της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Αλμυρού:

Σεβασμιώτατε, σεβαστοί Πατέρες,

Επιτρέψτε μου να ξεκινήσω με μία εξομολόγηση. Όταν στην επιτελική σύσκεψη προγραμματισμού για το νέο ιεραποστολικό έτος, τον περασμένο Ιούνιο, ο π. Δαμασκηνός πρότεινε την συγκρότηση Ομάδων Εργασίας και προβληματισμού πάνω στα θέματα που άνοιξε η πανδημία, κατά την διάρκεια του θέρους, ήμουν μεταξύ αυτών που σκέφτηκαν «Τι ιδέα είναι πάλι αυτή; τι μας βάζει ο Πρωτοσύγκελλος να κάνουμε καλοκαιριάτικα;». Και, όμως, η εμπειρία που ακολούθησε με έπεισε (είμαι σίγουρος όλους μας) ότι ήταν μία εξαιρετική ιδέα για την οποία, όπως και για πολλά άλλα, πρέπει να του είμαστε ευγνώμονες. Ευγνώμων είμαι και σε εσάς Σεβασμιώτατε για την εμπιστοσύνη της ανάθεσης του συντονισμού της Ομάδος αυτής με το πολύ σημαντικό θέμα της ποιμαντικής διακονίας.

Πράγματι, μετά την αναγκαστική απομόνωσή μας και την αποξένωση που έφερε, ήταν για όλους μας πολύ ευχάριστο να συναντηθούμε και να μιλήσουμε. Πόσο μάλλον που ήταν ίσως η πρώτη φορά που με προτροπή του Επισκόπου μας συγκροτήσαμε μικρές ομάδες συζήτησης και συμπροβληματισμού. Είναι αλήθεια ότι δεν έχουμε τέτοιες ευκαιρίες να βρεθούμε ενώπιως ενωπίω, να μιλήσουμε ελεύθερα και να συζητήσουμε μεταξύ μας. Αυτό που προσωπικά εισέπραξα ήταν ότι και μόνο το γεγονός της συνάντησής μας ήταν κέρδος. Για αυτό και ελπίζω ο άγιος Πρωτοσύγκελλός μας να έχει ξανά τέτοιες ιδέες και με την ευλογία σας, Σεβασμιώτατε, να δοθούν παρόμοιες ευκαιρίες.

Η Ομάδα της οποίας ήμουν συντονιστής είχε τίτλο «Ποιμαντική στην εποχή της πανδημίας» και την αποτέλεσαν οι π. Απόστολος Κόκορης, π. Ελευθέριος Σαράτσης, π. Στέφανος Παπαγεωργίου, π. Κωνσταντίνος Κωστίμπας, π. Απόστολος Τσάντος, π. Νικόλαος Μανθογιάννης, π. Σταύρος Μαλλιαρός, π. Σταύρος Σωτηρόπουλος, π. Αντώνιος Μπογιατζόγλου, π. Αθανάσιος Παρίσης, π. Νικόλαος Μακαντάσης και π. Ιωήλ Ποδαρόπουλος. Η συνάντηση έγινε την Παρασκευή 23 Ιουλίου και διήρκεσε περίπου τρεις ώρες. Το κλίμα ήταν φιλικό και έδινε την άνεση της ελεύθερης έκφρασης και της ανταλαγγής απόψεων. Ήταν πολύ σημαντικό ότι τα πρόσωπα των πατέρων είχαν διαφορετικά χαρακτηριστικά και ήταν διαφόρων προελεύσεων, δηλαδή από Ενορίες της πόλης αλλά και από Ενορίες ορεινών και πεδινών χωριών που κάλυπταν σχεδόν το μήκος και το πλάτος της Μητροπόλεως.

Το θέμα της Ομάδας μας περιλαμβάνει πολλά ζητήματα που έχουν ήδη θιγεί, αφού η ποιμαντική αγκαλιάζει τον όλο άνθρωπο. Έτσι είναι αναπόφευκτο να γίνουν αναφορές σε ζητήματα που έχουν ήδη παρουσιασθεί στις ιερατικές Συνάξεις που προηγήθηκαν, καθώς τόσο οι προκλήσεις που έφερε η πανδημία, όσο και τα προβλήματα σε επίπεδο ψυχικής υγείας ή οικογένειας ενδιαφέρουν την ποιμαντική διακονία μας. Επιτρέψτε μου, επίσης, να τονίσω εξαρχής ότι η σύντομη αυτή παρουσίαση δεν θα είναι ένα μάθημα ποιμαντικής. Με πολύ σεβασμό, ως νεώτερος πολλών εξ ημών, σας απευθύνομαι με σκοπό να σας παρουσιάσω τον προβληματισμό που παρήγαγε η ιερατική μας συνάντηση πάνω στην ποιμαντική, καθώς και κάποια θέματα ή προτάσεις, ώστε να γίνουν στην συνέχεια αντικείμενο της συζήτησής μας. Η συνάντησή μας χαρακτηρίστηκε από ένα αυτοκριτικό αναστοχασμό. Γι΄ αυτό ας μου επιτραπεί να τολμήσω να θίξω κακώς κείμενα, σε μία απόπειρα αυτοκριτικής που σίγουρα μας είναι χρήσιμη και αναγκαία.

Στο πρώτο μέρος αυτής της σύντομης εισήγησης, θα καταγράψουμε ακροθιγώς όσα συζητήθηκαν κατά την συνάντησή μας και αφορούν την ποιμαντική πράξη κατά τη διάρκεια των φάσεων της πανδημίας. Στη συνέχεια θα αποπειραθούμε με την βοήθεια κειμένων που γράφτηκαν να προτείνουμε μία διάγνωση των

προβλημάτων που αναφάνηκαν με αφορμή την δοκιμασία αυτή και έχουν σχέση με την ποιμαντική μας σχέση με τους ανθρώπους. Σκοπός εδώ να ανοίξουμε κάποια βαθύτερα ζητήματα που αξίζει να γίνουν αντικείμενο της συζήτησής μας. Άλλωστε, νομίζω ότι αυτός ήταν και ο σκοπός των Ομάδων: να συμπροβληματιστούν οι ιερείς πάνω σε μία πλευρά της πανδημίας ώστε να τροφοδοτήσουν τον προβληματισμό συνολικά των ιερέων. Τέλος, αντί επιλόγου, θα προτείνουμε κάποιους τρόπους για να κοιτάξουμε το μέλλον της ποιμαντικής μας διακονίας.

Ο τρόπος της ποιμαντικής κατά την πανδημική περίοδο

Ο ιερέας δεν είναι μόνο λειτουργός αλλά και ποιμένας ψυχών. Τι είναι η ποιμαντική και πως την ασκούμε γενικά; Τι άλλαξε με την πανδημία; Πως βιώσαμε αυτές τις αλλαγές στις σχέσεις με τους ενορίτες μας; Στα ερωτήματα αυτά περιστράφηκε κυρίως η συζήτηση στην Ομάδα μας.

Όπως τονίσθηκε, η Ποιμαντική δεν επιμελείται απλώς τις ψυχές των ανθρώπων, αλλά προχωρά και πιο ψηλά, αφού ενδιαφέρεται να δώσει νόημα στη ζωή τους, να θεραπεύει την κτιστή φύση τους και να τους αποσπάσει από την αμαρτία, τη φθορά και τον θάνατο. Αν θελήσουμε με ελάχιστα λόγια να οριοθετήσουμε την έννοια της Ποιμαντικής, αυτά τα λόγια θα τα πάρουμε από το στόμα του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου: σκοπός της Ποιμαντικής είναι «…πτερώσαι ψυχήν, αρπάσαι κόσμου, και δούναι Θεώ… εισοικίσαι τε τον Χριστόν εν ταίς καρδίαις διά του Πνεύματος…»[1]. Μέσα σε μία τόσο περιεκτική πρόταση ο Αγ. Γρηγόριος τονίζει ότι η ποιμαντική στοχεύει στην αναγωγή του ανθρώπου προς τον Τριαδικό Θεό.

Η άσκηση της ποιμαντικής προϋποθέτει την συνάντηση, επικοινωνία, επαφή με τους ανθρώπους. Αυτή γίνεται κυρίως στον Ναό και συνδέεται με την Θεία Λατρεία, αφού οι περισσότεροι πιστοί έρχονται συνήθως κόντά μας για κάποια λειτουργική σύναξη. Η περίοδος της καραντίνας ήταν ένα πλήγμα για τους πιστούς, όπως και για όλους μας. Η αναγκαία κοινωνική αποστασιοποίηση αναίρεσε την ίδια την συνήθη ποιμαντική μας. Έτσι το πρώτο θέμα μας ήταν η προσέλευση των πιστών στην μετά την καθολική απαγόρευση (λοκντάουν) περίοδο.

Γενική παραδοχή υπήρξε ότι μεταξύ των πιστών τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές επικράτησε καχυποψία, δισταγμός, φόβος, αλλά και διάσταση απόψεων. Παρατηρήθηκαν ποικίλα φαινόμενα ενίοτε και αντίθετα. Π. χ. σε άλλες ενορίες, σίγουρα στις περισσότερες, το εκκλησίασμα μειώθηκε, ενώ αναφέρθηκαν και περιπτώσεις σε χωριά μικρής αύξησης στον αριθμό των πιστών. Άλλο φαινόμενο είναι η μείωση στην προσέλευση στην θεία κοινωνία, ενώ αρκετοί

τακτικά εκκλησιάζομενοι σταμάτησαν να έρχονται την Κυριακή στον ναό.

Από έμπειρο κληρικό έγινε η διαπίστωση ότι υπήρξε ένα «ξεκαθάρισμα», με την έννοια ότι όσοι έρχονται το κάνουν συνειδητά και μετέχουν των αχράντων μυστηρίων, ενώ άλλοι που σταμάτησαν ίσως ήταν πιστοί της θεωρίας αλλά όχι της πράξης. Για τον λόγο αυτό μπορεί η πανδημία αυτή να είναι ευλογία Θεού και «κρίσις» για την μέχρι τώρα ποιμαντική μας. Δηλαδή πέρα από τα προβλήματα που έφερε η δοκιμασία αυτή, δεν πρέπει να την δούμε ως καταστροφή αλλά ως ευκαιρία.

Παρατηρήθηκε ότι πολύ συχνά τους ηλικιωμένους ανθρώπους είναι τα παιδιά τους που για λόγους προφύλαξης δεν τους επιτρέπουν να πάνε στην Εκκλησία. Σημαντικά μειώθηκε και ο αριθμός ασθενών που ζητούσαν την κατ΄οίκον μετάληψη. Ένα άλλο πρόβλημα που άλλαξε την ποιμαντική σχέση είναι ότι χάθηκε η ποιμαντική επίσκεψη στα σπίτια, που με την αφορμή ενός αγιασμού ή μιάς άλλης ιεροπραξίας έδινε την ευκαιρία επικοινωνίας με τους ανθρώπους. Γενικά οι αιτίες των αλλάγων αυτών είναι διάφορες και ίσως το θέμα της θρησκευτικής έκφρασης και πρακτικής την περίοδο αυτή επιδέχεται μελέτης.

Το γνωστό σε όλους μας θέμα που χώρισε τους πιστούς (μην το κρύβουμε, χώρισε αρχικά και εν μέρει και εμάς τους ίδιους) είναι η υιοθέτηση των μέτρων προφύλαξης, κυρίως δε η χρήση μάσκας εντός του Ναού. Αυτό κατά τον πρώτο καιρό της πανδημίας. Κατά κανόνα ο διαχωρισμός αυτό δεν οφείλονταν στους ιερείς. Οι τελευταίοι καλούνταν να ισορροπήσουν μεταξύ όσων ήταν αντίθετοι και όσων κατηγορούσαν όσους δεν εφάρμοζαν την χρήση μάσκας, κατηγορώντας γι΄αυτό και τους ιερείς. Κάποιοι ιερείς επέλεξαν να μη μιλούν, να μην παίρνουν θέση στις διαμάχες, καλώντας μόνο να τηρηθούν οι κανόνες.

Σε ένα τέτοιο κλίμα και ειδικότερα στην πρώτη περίοδο της πανδημίας ιερείς κυρίως χωριών εξομολογήθηκαν ότι πιέστηκαν και κατέθεσαν το παράπονο ότι αισθάνθηκαν κάποιες φορές μόνοι και εγκαταλελειμμένοι, χωρίς κάποιος να τους ρωτήσει με ενδιαφέρον πως χειρίζονται την κατάσταση. Ειπώθηκε ότι, εφόσον δεν είχε δοθεί μία γραμμή από την Μητρόπολη, αυτοσχεδιάζαμε και βρεθήκαμε σε απορία. Εδώ τίθεται το θέμα της ποιμαντικής των ίδιων των ποιμένων το οποίο πρέπει να συζητηθεί.

Μέ τόνο αὐτοκριτικό ἔγινε ἡ σκληρή διαπίστωση στήν Ὁμάδα μας ὅτι ἡ πανδημία μᾶς βρῆκε μέ τό ποίμνιό μας ἀκατήχητο καί ἀποίμαντο. Φάνηκε αὐτό ἀπό τίς ἀντιλήψεις τῶν πιστῶν μας ἀλλά καί ἀπό τήν ἀδυναμία μας νά τούς πείσουμε. Ποιμαντική δέν εἶναι τά ἔσοδα, οὔτε ἡ δημιουργία ὀπαδῶν ἀλλά ἡ φροντίδα. Νά οἰκονομοῦμε τίς ἀνάγκες. Τονίσθηκε ὅτι στήν διδασκαλία μας δέν πέρασε στούς

πιστούς ὁ σεβασμός στόν ἄλλο, τό ὅτι ὁ Παράδεισος περνάει ἀπό τόν πλησίον, ἤ τό ὅτι μέ τήν ὑπακοή σώζεται κάποιος.

Εἶναι φανερό ὅτι μαζί μέ τά προβλήματα πού ἀναφάνηκαν ἤ δημιουργήθηκαν, ἀποδείχθηκαν καί χρόνιες δυσλειτουργίες. Ἡ πανδημία ἐπηρέασε τήν σχέση μας μέ τούς πιστούς, στερώντας τήν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐπικοινωνία, καί μᾶς προβλημάτισε γιά τήν ποιότητα τῆς ἐπικοινωνίας πού εἴχαμε προηγουμένως μαζί τους. Βέβαια, βρέθηκαν καί λύσεις χάρη στά ἠλεκτρονικά μέσα, μετάδοση ἀκολουθιῶν στό facebook, συνομιλία στό τηλέφωνο κλπ. Ταυτόχρονα ἐπηρεάστηκε ἡ σχέση μας μέ τούς συνεφημερίους μας, μέ τούς ὁποίους εἴχαμε κάποιες φορές διαφορετική προσέγγιση τῆς κατάστασης καί φάνηκε τό ὑπάρχον συχνά πρόβλημα τῆς ἔλλειψης κοινῆς γραμμῆς. Τέλος, ἡ πανδημία ἐπηρέασε καί τή σχέση μας μέ τόν εὐατό μας, ἀφοῦ αὐτή ἡ παύση δραστηριότητας μᾶς προκάλεσε μία ἀκηδία ἤ κρίση ταυτότητας, εἰδικά ἐάν μέχρι τώρα ἐπιδιδόμασταν σέ μία ὑπερδραστηριότητα. Ὅπως καί γιά τούς ἄλλους ἀνθρώπους, ἴσως καί ἐμεῖς δέν ἤμασταν προετοιμασμένοι νά ἀντέξουμε τό νά κάτσουμε στό «ταμεῖον» μας προσευχόμενοι.

Ἡ ποιμαντική τελικά εἶναι ὄντως σχοινοβασία. Τό καταλάβαμε προσπαθώντας νά κρατᾶμε ἰσορροπίες μεταξύ ἀρνητῶν καί φοβισμένων, νά ἀποφύγουμε τήν πόλωση μεταξύ μας καί μεταξύ τῶν ἐνοριτῶν μας, νά μήν φτάσουμε σέ διχασμό και διαίρεση. Νομίζω ὅτι ὅλοι ὀρθά πρόταξαν καί στην ἀρχή καί στή συνέχεια τήν ἑνότητα τῶν ἐνοριτῶν μας μέ κριτήριο νά μήν χωρίσουμε τό ποιμνιό μας, π. χ. σέ ἐμβολιασμένους καί ἀνεμβολίαστους. Οἱ ἄνθρωποι σήμερα καθοδηγοῦνται συχνά ἀπό ἀπόψεις πού διαβάζουν σέ ἱστοσελίδες στό διαδίκτυο ἤ στά μέσα κοινωνικῆς δικτύωσης καί ὁ ρόλος και ὁ λόγος τοῦ Ἐφημερίου ἀποδυναμώνεται ἤ δυσκολεύεται νά περάσει αὐτή τήν ἑνότητα. Ὡστόσο, ὅπως ὑπογραμίσθηκε ποιμαντική σημαίνει καί διακυβέρνηση, ὄχι ἀταξία. Καί αὐτό κάνει τήν ποιμαντική μας ακόμα πιο δύσκολη.

Μία θεολογική διάγνωση των προβλημάτων

Τά θεολογικά, ποιμαντικά θέματα πού ἄνοιξε ἡ περιπέτεια τῆς πανδημίας, τά προβλήματα, οἱ διαφωνίες ἤ και ἡ σύγχυση πού παρατηρήθηκε δέν εἶναι καινούργια. Εἶναι ἐν πολλοῖς παλιά ζητήματα στά ὁποῖα ἡ παροῦσα κρίση ἔριξε φῶς. Εἶναι τά συμπτώματα καί ὄχι ἡ ἀσθένεια. Νομίζω ὅτι ἐάν θέλουμε νά ἀναμετρηθοῦμε μέ τά ποιμαντικά προβλήματα πρέπει νά κάνουμε διάγνωση τῶν θελογικῶν θεμάτων ὥστε, ἀναγνωρίζοντάς τα, νά τά θεραπεύσουμε[2]. Ἡ διάγνωση πού προτείνεται παρακάτω δέν ἔχει χαρακτήρα ὁριστικό. Εἶναι πρόταση γιά συζήτηση. Θά ἀναφερθοῦμε σέ τρία ζητήματα πού ἔχουν νά κάνουν πρῶτον μέ τό πῶς κατανοοῦμε τήν Ἐκκλησία, δεύτερον τήν θρησκευτική πρακτική καί τρῖτον τήν σχέση Ἐκκλησίας καί κοινωνίας.

Υπακοή σε «ποια Εκκλησία»;

Ἀκούστηκε ἰδιαίτερα στίς συζητήσεις μέ ἀφορμή τά περίφημα μέτρα ὅτι πρέπει οἱ χριστιανοί νά κάνουν ὑπακοή στήν Ἐκκλησία. Ποιά εἶναι ὅμως αὐτή ἡ «Ἐκκλησία»; Ὅσοι ἐπικαλοῦνται αὐτή τήν ἀρχή ἔχουν στό νοῦ τους αὐτό πού ὀνομάζουμε διοικούσα Ἐκκλησία, δηλαδή τήν Ἱερά Σύνοδο καί τούς κατά τόπον Μητροπολίτες, οἱ ὁποίοι ἐν πολλοῖς υἱοθέτησαν τά μέτρα πού ἔλαβε καί λαμβάνει ἡ πολιτεία γιά νά ἀντιμετωπίσει τήν κατάσταση. Ὅμως ἕνα σημαντικό μέρος τῶν θρησκευόμενων Ἑλλήνων θεώρησε ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος δέν ἀποφάσισε σωστά, ἔχοντας ὑποκύψει στίς πιέσεις ἤ σέ συμφωνίες μέ τό κράτος. Τό ὅτι πολλοί πιστοί δέν ἔχουν σέ ὑπόληψη τήν Ἱερά Σύνοδο δέν εἶναι τωρινό φαινόμενο. Ἐδῶ καί πάρα πολλά χρόνια καλλιεργεῖται μέ εὐθύνες πολλῶν.

Τό πρόβλημα ξεκινάει ἀπό τό γεγονός ὅτι ὅλοι οἱ πιστοί ζοῦν τήν χριστιανική ἤ πνευματική τους ζωή δίχως ἀναφορά σέ ἐπίσκοπο ἤ σύνοδο. Πρίν λίγο καιρό, ὁ π. Βασίλειος Χαβάτζας, κληρικός τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, δημοσίευσε ἕνα κείμενο μέ τόν ἀποκαλυπτικό καί ἐπιτυχῆ τίτλο «Τά ὑποκείμενα νοσήματα τῆς Ἐκκλησίας»[3]. Τό κείμενο πού κυκλοφόρησε εὐρέως στό διαδίκτυο ἀξίζει νά διαβαστεῖ. Ἄς δώσουμε τόν λόγο στόν π. Βασίλειο:

«Όταν οι πιστοί διαπαιδαγωγούνται με το κλισέ «ό,τι μας πει ο πνευματικός μας», είναι ενδεχόμενο να αναζητούν μια τέτοια καθοδήγηση και σε ένα ζήτημα το οποίο καμία σχέση δεν έχει με την πνευματική ζωή, όπως για παράδειγμα ο εμβολιασμός. Το λειτούργημα του πνευματικού υπάρχει βέβαια μέσα στην εκκλησία. Ανάλογα με την πορεία ζωής του κάθε ανθρώπου, ο πνευματικός δίνει και εξατομικευμένες συμβουλές για τα πνευματικά ζητήματα. Ασκώντας εκκλησιαστικό λειτούργημα που του έχει ανατεθεί και φυσικά, ασκώντας το όχι αυτόνομα, αλλά στα πλαίσια της εκκλησιαστικής κοινότητας. Το λάθος εν προκειμένω ήταν ότι υπήρξαν πνευματικοί που ανταποκρίθηκαν στο αίτημα μιας τέτοιας καθοδήγησης, για ένα

θέμα που δεν είχε κανένα πνευματικό περιεχόμενο. Το τραγικό ήταν ότι έχοντας πλήρη άγνοια, οδήγησαν καλόπιστους ανθρώπους σε επικίνδυνες ή και μοιραίες επιλογές. Το κωμικοτραγικό ήταν ότι θεώρησαν ότι μπορούν να ασκούν το εκκλησιαστικό αυτό λειτούργημα όχι μόνο σε διάσταση, αλλά και σε απόλυτη αντίθεση με την εκκλησία: προέτρεπε η Ιερά Σύνοδος τους πιστούς να εμβολιαστούν (όχι ως ιατρική συμβουλή, αλλά -λαμβανομένων υπόψη των επιστημονικών απόψεων- ως στάση υπευθυνότητας απέναντι στην κοινωνία) και εμφανιζόταν «πνευματικός» να λέει ότι θα αποκόψει από την Θεία Κοινωνία αυτούς που θα εμβολιαστούν.»

Ας είμαστε ειλικρινείς. Στις μεταξύ μας συζητήσεις αρκεί ενίοτε να ρώτησεις ποιόν έχει πνευματικό ο τάδε για να μάθεις εάν έχει κάνει ή όχι το εμβόλιο. Διότι κατά μία παράδοξη σύμπτωση τα πνευματικοπαίδια συγκεκριμένων πνευματικών είναι ανεμβολίαστοι, όπως και οι πνευματικοί τους. Το ζήτημα δεν είναι το εμβόλιο. Το ζήτημα είναι πρώτον ότι το εμβόλιο έγινε θέμα της πνευματικής σχέσης εξομολόγου και εξομολογημένου. Και δεύτερον, ότι αντιγράφουμε στην ενοριακή ζωή την υπακοή όπως ασκείται στο πλαίσιο της μοναστικής ζωής. ‘Υπάρχει τόσο συχνά σύγχυση ανάμεσα στην μοναχική υπακοή που είναι θεία υπόσχεση ζωής και αφορά την παραμικρή λεπτομέρεια της καθημερινότητας και στην πνευματική υπακοή – δηλαδή στην χωρίς δέσμευση τήρηση των συμβουλών του πνευματικού πατέρα για θέματα που άπτονται του πνευματικού του αγώνα, που σκοπό έχει να κάνει τον πιστό όχι εξαρτώμενο οπαδό αλλά ελεύθερο παιδί του Θεού.

Στην νοσηρή αυτή κατάσταση, που έχει ονομαστεί και γεροντισμός, έρχεται να προστεθεί η ανάδειξη ως αυθεντίας του κάθε Αγίου ή του κάθε αγιορείτου πατέρα. Προσοχή αυτό δεν σημαίνει ότι ο λόγος ενός Αγίου ή ενός αγιορείτου γέροντα δεν έχει βαρύτητα, σίγουρα πολύ περισσότερη από τον δικό μου ! Όμως και εμείς οι ιερείς ξεχνάμε ότι ποτέ στην Εκκλησία δεν θεωρήθηκε αλάθητη η προσωπική άποψη κανενός. Στα πιο σημαντικά θέματα, δηλαδή τα δογματικά, η Εκκλησία πάντοτε βασίστηκε στην συμφωνία των Πατέρων, στο consesus patrum. Δυστυχώς πέρασε στη συνείδηση των ανθρώπων ότι επειδή αυτό το είπε λ. χ. ο Άγιος Παισιος είναι αναμφισβήτητο. Και έστω ότι το είπε όντως ο Άγιος. Το πρόβλημα είναι ότι στο μυαλό των ενοριτών μας η γνώμη του τάδε ονομαστού Αγιορείτου (αν έχει διασταυρωθεί είναι άλλο ζήτημα) βαραίνει πολύ περισσότερο από την γνώμη των δώδεκα μητροπολιτών της Διαρκούς. Ο μεν είναι σίγουρα άγιος, οι δε αυτοαποκαλούνται άγιοι (!).

Διερωτώμαι γιατί θέλγονται οι άνθρωποι από γεροντάδες και τους εκχωρούν την ελευθερία τους; Πολλά ίσως θα μπορούσαν να ειπωθούν, αλλά μία πρώτη απάντηση βρίσκεται στα όσα γράφει περί ελευθερίας ο Ντοστογιέφσκυ στο «Μύθο

του μεγάλου ιεροεξεταστή» στους Αδελφούς Καραμάζωφ[4]. Θα ήθελα να τονίσω ότι το θέμα δεν είναι να δικαιώσουμε τους μητροπολίτες (δεν κάνω τον συνήγορό τους) και να υποβαθμίσουμε τους αγιορείτες πατέρες, στους οποίους προσωπικά τρέφω πολύ μεγάλο σεβασμό. Το πρόβλημα είναι ουσιαστικό. Επιτρέψτε μου να παραθέσω και πάλι τον π. Βασίλειο.

«Όταν οι χριστιανοί έχουν εμποτισθεί με την λανθασμένη εικόνα του Αγίου ως φωτεινού παντογνώστη, ο οποίος γνωρίζει τα πάντα, φανερά και κρυφά, παρόντα και μέλλοντα, είναι επόμενο να μην ικανοποιούνται με τη λογική και αντικειμενική παρουσίαση των γεγονότων. Στη συζήτηση ενός θέματος μαθαίνουν να μην αναζητούν την αλήθεια, αλλά τη γνώμη (πραγματική ή φανταστική) κάποιου αγίου ή απλώς κάποιου φημισμένου γέροντα. Παραβλέποντας ότι ο άγιος τιμάται για την πορεία του αγιασμού του και όχι για τις απόψεις του, οι οποίες μπορεί να ήταν και λανθασμένες. Η Καινή Διαθήκη μιλάει ανοιχτά για την λανθασμένη αντίληψη που κατ’ αρχήν είχε ο Απόστολος Πέτρος για τον τρόπο αποδοχής των εθνικών στην εκκλησία. Και η εκκλησιαστική ιστορία μάς υπενθυμίζει περιπτώσεις αγίων, των οποίων κάποιες θεολογικές αντιλήψεις απορρίφθηκαν από την εκκλησία. Πόσο μάλλον οι γεωπολιτικές τους εκτιμήσεις, οι απόψεις τους για ιατρικά θέματα κλπ. Πώς προέκυψε στα τελευταία χρόνια η αντίληψη ότι η αγιότητα του βίου μεταβάλλει τον άνθρωπο σε υπερφυσικό όν, το οποίο γνωρίζει τα πάντα, είναι θέμα έρευνας και μελέτης.»

«Σχετική είναι και η αντίληψη ότι οι μοναχοί και μάλιστα οι αγιορείτες μοναχοί κατέχουν την απόλυτη αλήθεια. Ο μοναχισμός έχει βέβαια ξεχωριστή θέση μέσα στην εκκλησία. Και οι μοναχοί, με την απόφαση της ολοκληρωτικής αφιέρωσης στον Θεό και την πείρα που αποκτούν σταδιακά με τον επίμονο πνευματικό αγώνα, γίνονται για εμάς τους υπολοίπους παραδείγματα για την πνευματική ζωή. Αυτό όμως δεν σημαίνει κάτι για τις απόψεις τους, τις προβλέψεις τους, τις τοποθετήσεις τους για θέματα που προφανώς δεν γνωρίζουν. Ούτε άλλωστε οι θεολογικές τους τοποθετήσεις αποκτούν αυτόματα κάποιο κύρος αυθεντίας: από τα μοναστήρια βγήκαν άγιοι και μεγάλοι θεολόγοι της εκκλησίας, από τα μοναστήρια βγήκαν και μεγάλοι αιρετικοί. Μοναχός μπορεί να γίνει όποιος επιλέξει αυτή την πορεία, χωρίς αυτό να εγγυάται τίποτα για την ορθότητα των απόψεών του ή την διαύγεια της κρίσης του. Συναντάει κανείς σε μοναστήρια ανθρώπους βαθιάς καλλιέργειας και νοητικής επάρκειας. Συναντάει όμως και αγαθούς μοναχούς με μια αφελή αντίληψη. Οι δεύτεροι μπορεί με την ταπείνωσή τους να αγιάσουν νωρίτερα από τους πρώτους. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι θα τους συμβουλευθούμε για το εμβόλιο. Και ούτε η ιδιότητα του «αγιορείτη» μοναχού αποτελεί τεκμήριο αληθείας (πόσο μάλλον όταν συνοδεύει απλώς την υπογραφή κάποιου, χωρίς να έχει καν σχέση με τον τόπο διαμονής του).»

Ἐπιτρέψτε μου νά προσθέσω ὅτι σύγχρονοι ἅγιοι γεροντάδες πού ἦταν ὄντως διορατικοί, συνῆθως ἀπεύφευγαν νά δείχνουν τό χάρισμά τους καί σίγουρα ποτέ δέν ἔδιναν γενικά γραμμή στούς ἀνθρώπους. Καί ὅμως λίγο-πολύ οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν κάθε γέροντα ὅτι εἶναι φωτισμένος καί διορατικός ἄρα ξέρει καί ἀποφαίνεται ὀρθῶς.

Δέν πρέπει, πιστεύω, νά δοῦμε ἐδῶ μία διαμάχη ἱερέων καί μοναχῶν-πνευματικῶν, ἀν και αὐτό εἶναι βέβαια μία ἔκφανση τοῦ ζητήματος τῆς σχέσης θεσμοῦ καί χαρίσματος. Πρέπει ἐξάπαντος νά κάνουμε τήν αὐτοκριτική μας καί νά δοῦμε γιατί ἱερεῖς καί μητροπολίτες ἔχουμε πέσει στά μάτια καί τήν ὑπόληψη τῶν χριστιανῶν, σέ ἀντίθεση μέ τούς μοναχούς πού ἐνσαρκώνουν τό αὐθεντικό, τό ἀσυμβίβαστο, τό γνήσιο;

Τό βαθύτερο, ὡστόσο, πρόβλημα εἶναι ἡ ἔλλειψη συνοδικότητας στήν βάση. Συνοδικότητα δέν ἀφορᾶ μόνο τούς ἐπισκόπους ἀφορᾶ πρωτίστως τήν τοπική Ἐκκλησία. Οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἀμφιβάλω ἐάν ἔχουν συναίσθηση ὅτι ἀποτελοῦν μία κοινότητα πού ἔχει ἐπικεφαλής τόν ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος περιστοιχίζεται ἀπό τό συμβούλιό του, πού τό ἀποτελοῦν οἱ ἱερεῖς. Ὁ ἐπίσκοπος ὅταν πηγαίνει στήν Σύνοδο μεταφέρει τό βίωμα, τήν κοινή συνισταμένη τῆς κοινότητάς του, μέ τήν προϋπόθεση βέβαια ὅτι τήν ἀφουγκράζεται, τήν συνοψίζει καί τήν ἀνακεφαλαιώνει στό πρόσωπό του. Ὁ Ἅγιος Κυπριανός Καρθαγένης ἔλεγε ὅτι ποτέ δέν πήρα

ἀπόφαση προτοῦ συμβουλευθώ τούς ἱερεῖς μου καί ἀκούσω τόν λαό μου[5]. Ἄραγε οἱ προσωπικές ἐκτιμήσεις κάποιων ἐξ ἡμῶν τῶν ἱερέων ἤ κάποιων ἀξιοσέβαστων ἀγιορειτῶν πατέρων οἱ σχετικές μέ τήν πανδημία ἀφοροῦν σέ ἕνα τόσο μεῖζον ζήτημα πού ἀξίζει νά διασπάσει τήν ἑνότητα μίας κοινότητας ἤ τό σύνολο τῆς Ἐκκλησίας; Πῶς εἶναι δυνατόν ἡ προφητική ρήση τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὅτι «δέν κινδυνεύει ἡ πίστη ἀλλά οἱ πιστοί» νά μή φανεῖ ἀδιάφορη σέ τόσους πιστούς, οἱ ὁποίοι κατηχοῦνται χρόνια τώρα ὅτι ὁ Βαρθολομαῖος εἶναι οἰκουμενιστής (χωρίς νά ξέρουν κιόλας τί σημαίνει οἰκουμενιστής!). Τά θέτω ὡς ἐρωτήματα γιά συζήτηση.

Ὑπάρχει ἐδῶ, κατά τήν γνώμη μου, πρόβλημα ταυτότητας. Πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία; Σέ ποιόν θά κάνω ὑπακοή; στόν πνευματικό μου; στό κατά πάντα ἀξιοσέβαστο ἀγιορείτη γέροντα; στήν Ἱερά Σύνοδο; Νομίζω ὅτι δέν τά ἔχουμε ξεκαθαρίσει αὐτά τά ἐρωτήματα.

Η μαγική αντίληψη της πίστης

Τό μεγάλο ἐρώτημα πού μονοπώλησε συζητήσεις ἐπί συζητήσεων εἶναι ἐάν κολλάει ὁ κορωνοϊός μέσα στόν Ναό. Δέν θά μποῦμε στόν κόπο νά ἐπαναλάβουμε αὐτονόητα πράγματα.

Τό πρόβλημα ἐδῶ εἶναι ὅτι ἔχουμε ἐδῶ καί πολλά χρόνια καλλιεργήσει μία μαγική ἀντίληψη γιά τήν πίστη καί τήν θρησκευτικότητα, σέ συνδυασμό μέ τήν ὑπάρχουσα πάντοτε τάση στόν ἄνθρωπο πρός τή δυσιδαιμονία. Ἡ πίστη βασίζεται σέ ἀνεξήγητα ὑπερφυσικά γεγονότα πού δέν χωροῦν ἀμφισβήτηση καί ἐξαντλεῖται στήν ἀποδοχή τους. Ἔχουμε ἀνεπίγνωστα διαπαιδαγωγήσει τούς πιστούς ὅτι ἀρκεῖ νά προσκυνήσουν μία θαυματουργή εἰκόνα, ἀνεξάρτητα ἀπό τό ἐάν τηροῦν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Ἔρχονται οἱ ἄνθρωποι καί μᾶς ζητοῦν ἁγιασμό, εὐχέλαιο, νά διαβάσουμε βασκανία ἤ μία εὐχή γιά να ξορκίσουμε το κακό, και δέν τούς ἐξηγοῦμε συχνά ὅτι αὐτά πάνε πακέτο μέ ἄλλα πράγματα. Πρός Θεοῦ, δέν εἶμαι εἰκονομάχος καί ἀσφαλῶς πιστεύω στην δύναμη του ἁγιασμοῦ! Μόνο πού αὐτά οἱ ἄνθρωποι τά βλέπουν ἀποκεκομμένα ἀπό τή ἐκκλησιαστική ζωή και ἐπιζητοῦν αὐτόματα ἀποτελέσματα ἀπό ἱερατικές πράξεις χωρίς οἱ ἴδιοι νά κάνουν κάτι ἄλλο.

Μαγική ἀντίληψη ὑπάρχει ἐκεῖ πού ἡ σχέση αἰτίου αἰτιατοῦ εἶναι αὐτόματη, ἕνας ἀλγόριθμος, κάτι πού συμβαίνει μέ τρόπο νομοτελειακό καί ἀναπόδραστο. Ἄς θυμηθοῦμε τά λόγια τοῦ ἀποστόλου Παύλους στήν Α΄ Κορινθ. 11, 27-32, ὅπου μιλᾶ γιά τίς συνέπειες ἀπό τήν θεία μετάληψη. Ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρεται ὄχι μόνο γιά τή σχέση μεταξύ τῆς πνευματικῆς κατάστασης τοῦ πιστοῦ καί τῆς Εὐχαριστίας, ἀλλά καί γιά τήν παιδευτική δράση τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Σχολιάζοντας αὐτό τό χωρίο ὁ θεολόγος Θανάσης Παπαθανασίου γράφει : «Ἄρνηση τοῦ μυστηρίου δέν

συνιστᾶ μόνο ἡ ἀπόρριψη τοῦ μυστηρίου ἀλλά καί τό στρίμωγμά του στό τσεπάκι τοῦ θρησκευόμενου. (...) Ἄν οἱ Κορίνθιοι ἀπαντοῦσαν στόν Παῦλο ὅτι ἀποκλείεται νά κολλήσουν, ἐπειδή πρόκειται γιά σῶμα καί αἷμα τοῦ Χριστοῦ κλπ., ἁπλῶς θά φανερωνόταν ὅτι ὑπέτασσαν τό ζωντανό Θεό στήν εὐημερία, θεωρώντας τον δεσμευμένο στήν ἐξασφάλισή της, βρέξει-χιονίσει. Ὅμως ἕνας Θεός μή-ἐλεύθερος, δέν εἶναι ὁ ὄντως Θεός. Ἀντιθέτως, μία φράση τοῦ τύπου «θά κοινωνήσω, κι ὁ Θεός βοηθός» εἶναι σύστοιχη πρός τό μυστήριο, ἐφ΄ὅσον δηλώνει αὐτοπαράδοση στόν ζωντανό Θεό.»[6]

Μοιάζει σάν νά μήν ἔχουμε περάσει στούς ἀνθρώπους τό δίδαγμα τοῦ 2ου πειρασμοῦ στό κατά Ματθαῖον «οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τόν Θεόν σου» (Ματθ. 4, 7). Ἄραγε τί ρόλο διαδραματίζει ἡ Καινή Διαθήκη στήν ποιμαντική μας; Πόσο ἡ Γραφή διαποτίζει τήν θρησκευτικότητα τῶν ἀνθρώπων; Ἄν θέλουμε καί πάλι νά εἴμαστε εἰλικρινεῖς μέ τούς ἑαυτούς μας, ἡ μαγική θρησκευτικότητα εἶναι πιό εὔκολη καί γιά τούς πιστούς καί γιά ἐμᾶς, πιό προσοδοφόρα γιά ἐμᾶς καί πιό ἑλκυστική γιά αὐτούς. Ἄλλο ἕνα, λοιπόν, ποιμαντικό ζήτημα πού πρέπει νά συζητήσουμε.

Σχέση Ἐκκλησίας και κοινωνίας

Ἕνα κεφάλαιο τῶν συζητήσεων γιά τήν πανδημία ἦταν ἡ θεωρούμενη ἐχθρική στάση τῆς πολιτείας πού ἔκλεισε τίς ἐκκλησίες. Τό ζήτημα πού ὑφέρπει ἐδῶ δέν εἶναι μόνο οἱ σχέσεις Κράτους-Ἐκκλησίας, ἡ δῆθεν συνωμοσία γιά νά πληγεῖ ἡ Ὀρθοδοξία, οἱ ἄθεοι πού τά βάζουν μέ τήν Ἐκκλησία. Προφανῶς καί ὑπάρχει ἀνιεκκλησιαστική προκατάληψη, μία ἀντιθρησκευτική καί ἀντικληρική κουλτούρα πού περιγελᾶ τήν θρησκευτικότητα. Τήν προηγούμενη μόλις ἑβδομάδα ὁ Ἁγιασμός γιά τά ἀεροπλάνα ραφάλ ἔγινε ἀντικείμενο κοροϊδίας ἀπό «προοδευτικούς» ἀρθογράφους, θεωρήθηκε ὅτι δέν ἦταν τίποτε ἄλλο ἀπό μεσαιωνικός σκοταδισμός καί θύμα του μία πολιτεία δεμένη ἀπό τήν θεοκρατία[7].

Πέρα ἀπό ὅλα αὐτά, τό σημαντικό ζήτημα εἶναι ἡ σύγχυση πού ἀνομολόγητα κυριαρχεῖ στό μυαλό μας μεταξύ πιστῶν καί πολιτῶν τῆς ὀρθόδοξης Ἑλλάδας. Ὅπως τό ἔγραψε πάλι ὁ Παπαθανασίου «Ἡ ἐκκλησιαστική κοινότητα δέν ταυτίζεται μέ τήν ὅλη κοινωνία. Αὐτό εἶναι μία ἁπλή ἀλήθεια, καθόλου καινούργια, τήν ὁποία ὅμως δέν κατανοοῦν πολλοί ἐκκλησιαστικοί, οἱ ὁποίοι καί θεωροῦν αὐτοδικαίως ποίμνιό τους ὁλόκληρη τήν κοινωνία»[8]. Αὐτή ἡ ταύτιση συμβαίνει συχνά στίς παραδοσιακά ὀρθόδοξες χῶρες. Ἄς τό ἀναφέρουμε πολύ τηλεγραφικά ὅτι ἐδῶ ὑπάρχει ἡ θεολογική συζήτηση γιά τή σχέση Ὀρθοδοξίας καί νεωτερικότητας ἤ μετανωτερικότητας, δηλαδή τό πρόβλημα ὅτι τό μοντέλο τῆς σχέσης Ὀρθοδοξίας καί κοινωνίας εἶναι προνεωτερικό, δηλαδή δέν περιλαμβάνει τήν χειραφέτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τήν θρησκευτική ὀργάνωση τῆς κοινωνίας[9].

Στό συλλογικό μας ὑποσυνείδητο ὑπάρχει ἕνα βυζαντινό μοντέλο ἁρμονικῆς σχέσης Ἐκκλησίας καί Πολιτείας πού ὅμως εἶναι ἐξιδανικευμένο. Ξεχνάμε ὅτι τόν Μέγα Ἀθανάσιο ἤ τόν ἅγιο Ἰωάννη Χρυσόστομο τούς ἐξόρισαν οἱ «εὐσεβέστατοι» αὐτοκράτορες.

Γιά νά ἔρθουμε στό σήμερα καί στήν ποιμαντική μας, ἄραγε στήν διδασκαλία μας ἤ στίς συζητήσεις μας λαμβάνουμε ὑπ΄ὄψιν μας ὅτι ἡ πίστη μας δέν εἶναι πασιφανής καί δεσμευτική γιά τούς πάντες; Μοῦ ἔλεγε σέρβος φίλος, στην πρώτη καραντίνα, ὅτι ἕνας κοσμικός δέν καταλαβαίνει γιατί νά ἐπιτρέπεται στόν χριστιανό νά πάει στήν ἐκκλησία του καί αὐτοῦ νά τοῦ ἀπαγορεύεται νά πάει στό θέατρο. Ζοῦμε σέ μία ἐκκοσμικευμένη κοινωνία καί τά ἐπιχειρήματά μας ἐντός Ἐκκλησίας δέν μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν στούς ἐκτός. Ἕνα θέμα πού πρέπει νά συζητήσουμε εἶναι πῶς ἡ γλώσσα πού θά χρισημοποιήσουμε μπορεῖ νά φέρει κάποιους ἀπό τούς ἐκτός ἐντός...

Ἀφοῦ διευκρινήσουμε τό θέμα κοινότητες καί κοινωνία, μποροῦμε νά ἀγγίξουμε ἕνα παρεμφερές πού ἀφορᾶ τή σχέση Ἐκκλησίας καί κοινωνίας: ἡ ἀχρείαστη ἀγωνιστικότητα καί καχυποψία. Θά παραθέσω πάλι τό ἴδιο ἄρθρο τοῦ π. Βασιλείου.

«Η περιπέτεια της πανδημίας ανέδειξε και το φαινόμενο ενός αριθμού χριστιανών οι οποίοι είναι με τα πάντα καχύποπτοι. Κάθε άνθρωπος μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο καχύποπτος. Εδώ όμως πρόκειται για συλλογικό φαινόμενο: κάποιοι άνθρωποι έχουν συνηθίσει να είναι αρνητικοί με όλους και με όλα. Δεν μπορεί οι πολιτικοί να μην είναι διεφθαρμένοι, αποκλείεται στα μέσα ενημέρωσης να ακουστεί κάποια αλήθεια, όλοι είναι δέσμιοι συμφερόντων, όλοι έχουν δόλιους σκοπούς, πίσω από όλα κρύβονται οι μασόνοι κλπ. Κι αυτή η ακραία κακοπιστία, αυτή η μαζική κατάκριση των πάντων, εκλαμβάνεται ως χριστιανική αρετή. Από ανθρώπους οι οποίοι κατά τα άλλα μπορεί να διαβάζουν ή να γράφουν πολλά περί κατακρίσεως. Δεν ακούσαμε για παράδειγμα να αναδεικνύεται σε αυτή την κρίση και να επαινείται η ηθική διάσταση των επιλογών που έγιναν: οι κυβερνήσεις θυσίασαν τις οικονομίες τους και τα συμφέροντα μεγάλων εταιριών για να σώσουν κυρίως αυτούς που αν οι αποφάσεις λαμβάνονταν με στεγνά οικονομικά κριτήρια θα κινδύνευαν να θεωρηθούν μη αναγκαίοι, άχρηστοι ή και επιζήμιοι, τους ηλικιωμένους. Γιατί να μην προβληθεί μία φορά και κάτι θετικό;»

«Συναφής και η «αγωνιστικότητα» με την οποία έχουν εμποτισθεί κάποιοι χριστιανοί. Αγωνιστικότητα εναντίον του κράτους, των αθέων κλπ. Είναι βέβαια αυτό ένα εύκολο υποκατάστατο της αληθινής αγωνιστικότητας, η οποία πρέπει να διακρίνει την ζωή των χριστιανών: του αγώνα ενάντια στον εγωισμό, στα πάθη, τον αγώνα για τον αγιασμό. Προσφέρει την ψευδαίσθηση του χριστιανού μαχητή, αλλά δεν οδηγεί τελικά πουθενά. Ή μάλλον οδηγεί σε μια αχρείαστη μεγαλύτερη

περιθωριοποίηση της εκκλησίας. Αλλά αυτό φαίνεται ότι είναι ένα ακόμα χαρακτηριστικό κάποιων ανθρώπων: δεν μας ενδιαφέρει η κοινωνία, δεν μας νοιάζει αν ο άλλος χαροπαλεύει στην εντατική, αν όλοι αυτοπεριορίζονται, αν έχασαν τις δουλειές τους, αν έκλεισαν τις επιχειρήσεις τους, αν έκλεισαν τα σχολεία. Μας ενδιαφέρει μόνο να φαντασιωνόμαστε διωγμούς, επειδή χρειάστηκε να υπάρξουν περιορισμοί και στις εκκλησίες.»

Εἶμαι σίγουρος ὅτι ὅλοι παρατηροῦμε τό φαινόμενο αὐτό στό ποίμνιό μας ἐάν δέν εἴμαστε καί ἐμεῖς οἱ ἴδιοι θύματά του. Σέ ἀνύποπτο χρόνο, ὁ Ποιμενάρχης μας προειδοποιοῦσε γιά αὐτή τήν γενικευμένη καχυποψία, ὡς μία προβληματική πνευματική τάση. Νομίζω τό κείμενο τοῦ π. Βασιλείου μᾶς δίνει ἀρκετό ὑλικό γιά προβληματισμό καί διάλογο. Προϋπόθεση εἶναι νά ξεκαθαρίσουμε μέσα μας ὅτι ὁ δημόσιος χῶρος δεν ταυτίζεται μέ τόν ἐκκλησιαστικό.

Κοιτώντας το μέλλον

Κατά τήν περίοδο αὐτή ἔρχονται πολύ συχνά στόν νοῦ μου τά λόγια τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου πού εἶχα συναντήσει καί τά χρησιμοποίησα στον χειροτονητήριο λόγο μου. Ἡ ἱερωσύνη, ἡ διακονία μας, ἡ ποιμαντική συνιστᾶ κατά τόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο «τέχνη τις τεχνῶν καί ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, ἄνθρωπον ἄγειν, τό πολυτροπώτατον ζῶον καί ποικιλώτατον»[10]. Πράγματι, μέ ἀφορμή τήν πανδημία νοομίζω ὅλοι διαπιστώσαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄχι μόνο «ζῶον θεούμενον» πού λέγει ὁ Καβάσιλας ἀλλά καί «πολυτροπώτατον καί ποικιλώτατον» καί γιά νά τόν καθοδηγήσεις ἀπαιτεῖ πολύ τέχνη. Μέ τήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, βέβαια, ὅλα εἶναι δυνατά.

Κλείνοντας αὐτή τήν παρουσίαση, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὑπάρχουν διδάγματα ἀπό τήν περιπέτεια αὐτή χρήσιμα γιά τήν ποιμαντική μας. Το πρόβλημα, ἡ ὑγειονομική κρίση εἶναι ἀκόμα ἐδῶ! Ποιες θα ἦταν οἱ προτάσεις πού θά μπορούσαμε να κάνουμε γιά νά προσαρμόζουμε τήν ποιμαντική μας διακονία;

Πρῶτα πρῶτα, μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει νά σκεφτοῦμε ὅλοι μας τί πήγε στραβά τά προηγούμενα χρόνια. Χρειάζεται μία διάγνωση ὥστε νά ἀκολουθήσει θεραπεία. Ὅσα καταγράφηκαν ἐδῶ δέν εἶναι μία μίζερη περιγραφή τῆς πραγματικότητας. Ἀσφαλῶς καί δέν εἶναι ὅλα μαῦρα. Ἀσφαλῶς καί γίνεται πολύ εὐλογημένη καί ἐξαιρετική ποιμαντική ἐργασία. Σκοπός ὅμως δέν ἦταν ὁ αὐτοθαυμασμός ἀλλά ἡ διόρθωση καί τελειοποίηση.

Πρός τήν κατεύθυνση αὐτή, ἡ ἐμπειρία τῆς πανδημίας νομίζω μᾶς καλεῖ νά μάθουμε νά προσαρμόζουμε τήν ποιμαντική μας στα δεδομένα καί τίς συνθῆκες μίας παγκοσμοποιημένης κοινωνίας πού ἀλλάζει μέ φρενήρεις ρυθμούς. Ἀφοῦ

διακρίνουμε κάθε φορά «τά σημεῖα τῶν καιρῶν» καλούμαστε νά ξεκαθαρίσουμε τους ποιμαντικούς μας στόχους.

Τέλος, λυδία λίθος τῆς ποιμαντικῆς εἶναι πάντοτε ἡ ἀγάπη. Ὅπως εἰπώθηκε «ἁγίους πού ποτέ δέν κοινώνησαν ἔχουμε, ἁγίους ὅμως πού δέν ἀγάπησαν ὄχι»[11]. Στήν Ὁμάδα μας κάποιος ἀπό τούς πατέρες εἶπε τά ἑξῆς: «Η αγάπη είναι εφευρετική. Το ποιμαντικό μας οπλοστάσιο έχει πολλά «όπλα». Μπορούμε κάλλιστα να διακονήσουμε τον συνάνθρωπό μας μέσω της προσευχής. Μπορούμε να είμαστε ενεργοί ακροατές του πόνου, της αγωνίας και της θλίψης, σε μια εποχή που μόνο να μιλάμε θέλουμε. Επίσης ένα απλό τηλεφώνημα, ένα μήνυμα, μια επίσκεψη με τα απαραίτητα προστατευτικά μέτρα, ένα χαμόγελο, ένας μορφασμός θαυμασμού, έχουν αφάνταστη δύναμη διότι φανερώνουν ότι κάποιος ενδιαφέρεται για τον ασθενή. Το να τηρούμε τα απαραίτητα προστατευτικά μέσα και να συμβουλεύουμε και τους άλλους να κάνουν το ίδιο, είναι και αυτό μια μορφή ποιμαντικής φροντίδας σε ημέρες πανδημίας. Άλλωστε οι ασθένειες δεν εμφανίστηκαν τώρα. Υπήρχαν και θα υπάρχουν και τα μέτρα προστασίας έχουν ουσιαστική σημασία για την προστασία μας».

Ἡ χριστιανική ἀγάπη εἶναι ἐξ ὁρισμοῦ σταυρωμένη ἀγάπη. Ἡ ἱερωσύνη παραμένει καθημερινός σταυρός, ὅσο καί ἄν ὁ πειρασμός τῆς ἄρνησης αὐτοῦ τοῦ σταυροῦ καραδοκεῖ. Ὅπως εἶχε γράψει ὁ π. Μιχαήλ Καρδαμάκης, «Τό νά εἶσαι ἱερέας σημαίνει ὅτι εἶσαι ἕνας ἀληθινός ποιμένας πού σταυρώνεται ἀπό ἀγάπη. Καί ἀγάπη σημαίνει νά μήν ἔχεις δική σου ζωή καί ὅλη ἡ ζωή σου νά εἶναι ἡ σωτηρία τῶν ἄλλων.»[12] Τό εἶχε τονίσει ὁ ἱερός Χρυσόστομος «τοῦτο ἀρχή, τοῦτο ποιμαντική ἐπιστήμη, τό τά αὐτοῦ παρορᾶν καί τά τῶν ἀρχομένων μεριμνᾶν»[13]. Σε μία καρδιακή ὁμιλία του, ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος ἔλεγε μιλώντας γιά τήν ποιμαντική διακονία του κάτι πού ἀπευθύνεται σέ ὅλους μας: «φορτώσου τό φορτίο τῶν ἀνθρώπων.(...)» καί συνέχιζε «Φορτώσου τό φορτίο τους σημαίνει νιῶσε πώς δέν εἶναι τά λόγια ἀλλά ἡ ἀγάπη αὐτή πού πείθει. Ὄχι ἡ ἀγάπη πού εἶναι στά χείλη σου, ἀλλά αὐτή πού εἶναι στήν καρδιά σου. Αὐτή γίνεται ἀντιληπτή καί μέσα στό ἀπόλυτο σκοτάδι του. Ἡ τρυφερότητά σου αὐτή μόνο μπορεῖ νά μιλάει καί νά ἀκούγεται»[14].

Τελιώνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Σεβασμιώτατο Ποιμενάρχη μας για την τιμή να λάβω το λόγο ενώπιον του ιερού σώματος των πρεσβυτέρων της Μητροπόλεώς μας. Επίσης, θα ήθελα να ζητήσω από όλους συγγνώμη εάν ο λόγος μου υπήρξε σε κάποια σημεία άκομψος ή επικριτικός. Σας διαβεβαιώ ότι δεν είχε στόχο κανέναν από τους πατέρες. Μοναδικός σκοπός ήταν να προβληματίσω και να «προκαλέσω»μία γόνιμη και εποικοδομιτική συζήτηση.

[1] Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Λόγος Ἀπολογητικός τῆς εἰς Πόντον φυγῆς, ΕΠΕ τ.1, σ.102.

[2] Βλέπε γιά πολλά ἀπό τά θέματα αὐτά τήν ἔκδοση, συλλογικό τόμο, τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου: *Καιρός τοῦ ποιήσαι, Η Ορθοδοξία ενώπιον της πανδημίας του κορωνοϊού*, επιμ. Ν. Ασπρούλης και Ν. Wood, Εκδοτική Δημητριάδος, 2020.

[3] π. Βασιλείου Χαβάτζα «Τά ὑποκείμενα νοσήματα τῆς Ἐκκλησίας», https://www.thepresident.gr/2021/10/04/ta–ypokeimena–nosimata–tis–ekklisias–grafei–o–p–vasileios–chavatzas/ (προσπελάστηκε 24/1/2022)

[4] Φ. Ντοστογιεέφσκυ, *Ἀδελφοί Καραμάζωφ* τ. Β΄, μετ. Ἄ. Ἀλεξάνδρου, Γκοβόστης, σσ. 99-121 (κυρίως σ. 104-105, 109).

[5] Βλ. *Ep*. 14, 4 και *Ep*. 19, 2, 2, *CCSL* 3B. Μία ἀνάλυση: Miltos Amphilochios, *Collégialité et Synodalité, vers une compréhension commune entre catholiques et orthodoxes*, Paris, Éditions du Cerf, 2019, collection « Unam sanctam, nouvelle série » 7, σ. 336-341.

[6] Θανάσης Παπαθανασίου, «Τρεῖς σημειώσεις γιά τό εἰδύλλιο πανδημίας καί πανδαιμόνιου», *Σύναξη*, 156, 2020, σ. 38-39.

[7] Τό ζήτημα εἶναι εὐρύτερο. Αὐτό πού σημειώνεται ἐδῶ εἶναι ἡ τάση ὅ,τι ἐκκλησιαστικό νά εἶναι ἐξ ὁρισμοῦ σκοταδισμός.

[8] Ὅπ. π. σ. 41.

[9] Μέ τό θέμα ἔχει βαθιά ἀσχοληθεῖ ἡ Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν τῆς Μητροπόλεώς μας. Βλ. ἐνδεικτικά: Παντελῆ Καλαϊτζίδη, *Ὀρθοδοξία καί Νεωτερικότητα, Προλεγόμενα*, Ἴνδικτος, 2007.

[10] Ἁγ. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Β΄, PG 35, 425A (ΕΠΕ 1, 94).

[11] Θ. Παπαθανασίου, ὅπ. π. σ. 43.

[12] π. Μιχαήλ Καραδαμάκης, *Ἐκκλησία ἡ ὡραιωθεῖσα ἀγάπη,* Μαϊστρος, σ. 71.

[13] Ἰω. Χρυσοστόμου, *Εἰς τόν ΡΙΓ΄Ψαλμόν*, Migne P.G 55, 306.

[14] Ἀρχιεπ. Χριστοδούλου, *Ἔργα, τομος Γ΄, Μηνύματα Ποιμαντικῆς εὐθύνης*, Ἰ. Μ. Δημητριάδος, Ἐκδ. Ὀργανισμός Π. Κυριακίδη, Ἀθήνα 2010, σ. 56.